

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Матеріали
IV Міжнародного пенітенціарного форуму
(м. Чернігів, 19 грудня 2025 року)

Чернігів 2026

Рекомендовано до друку рішенням засідання кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології Пенітенціарної академії України (протокол № 2 від 08 січня 2026 р.).

Голова організаційного комітету:

Пузирний В. Ф., доктор юридичних наук, професор, проректор ПАУ.

Заступники голови організаційного комітету:

Покришень Д. А., кандидат педагогічних наук, доцент директор Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ;

Івашко С. В., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ;

Богатирьов І. Г., доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ.

Члени організаційного комітету:

Татієв С. Р., доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, професор кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ;

Лазаренко А. М., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ;

Пузиревський М. В., доктор філософії з права, доцент кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ;

Боднар І. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології ПАУ.

Пенітенціарна система у глобальному вимірі : збірник матеріалів П89 IV Міжнародного пенітенціарного форуму (м. Чернігів, 19 грудня 2025 р.) / редкол.: Пузирний В. Ф. (гол.), Богатирьов І. Г., Івашко С. В. та ін. ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2026. 244 с.

У збірнику матеріалів представлено виклад доповідей та повідомлень, поданих авторами на IV Міжнародному пенітенціарному форумі «Пенітенціарна система у глобальному вимірі», який відбувся 19 грудня 2025 р.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 343.8

За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори.

3. Оробець К. М. Пробаційний нагляд – новий вид покарання в Україні: аналіз законодавчої реформи як напрямку кримінально-правової політики з точки зору аксіологічного підходу. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Т. 11. № 17. С. 653–661.

4. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-ге вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2010. 608 с.

5. Про Правила Ради Європи про пробацію : Рекомендація CM/Rec (2010) 1 Комітету Міністрів державам-членам, прийнята Комітетом Міністрів 20.01.2010 на 105-му засіданні заступників міністрів. URL: <https://rm.coe.int/16806f4097> (дата звернення: 09.11.2025).

6. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 09.11.2025).

7. Бориславський Р. А. Пробаційний нагляд як новий вид покарання. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 03 листопада 2023 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 30–32.

Карлінська С. І.,

*доцент кафедри правового регулювання економіки
Харківського національного економічного університету
ім. С. Кузнеця, адвокат, кандидат економічних наук*

ОСОБЛИВА РОЛЬ ЗАХИСНИКА ЗАСУДЖЕНОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Стаття 59 Конституції України закріплює, що кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Відповідно до ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає в наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

Відповідно до ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, представництво інтересів юридичної особи, стосовно якої здійснюється провадження щодо застосування

заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

А нині, з урахуванням усіх ускладнень, завданих воєнними діями в Україні, можна з упевненістю сказати, що роль захисника стає навіть критично важливою. До завдань і функцій захисника можна віднести такі: захист прав, свобод і законних інтересів особи; з'ясування обставин; надання правової допомоги, яка може охоплювати і консультації, і роз'яснення процесуальних питань, і допомогу в захисті, складання процесуальних документів тощо; представництво інтересів в усіх органах провадження; безпосередня участь у процесуальних діях для забезпечення законності їх проведення; збір доказів, що можуть бути використані для захисту; підготовка процесуальних документів; застосовування всіх законних засобів для захисту, включно з оскарженням незаконних дій, отримання виправдувальних доказів тощо. Це детально розкриває зміст 59-ї статті Конституції України.

Але у воєнний час до всіх цих завдань і функцій захисника додаються й інші, які вже не обмежуються лише стандартним представництвом. До таких можна віднести доволі великий, але не менш важливий перелік інших завдань і функцій, які диктують нам особливості введення воєнного стану.

Одним із питань, які можуть поставати перед захисником у період воєнного стану, є питання, що стосуються мобілізації та умовно-дострокового звільнення. Сюди можна віднести важливу роль адвоката в допомозі зі складання клопотань про умовно-дострокове звільнення для тих засуджених, які бажають мобілізуватися до війська. Саме адвокат як кваліфікований правозахисник має змогу слідкувати за законністю процедури звільнення для служби, особливо для тих, хто відбував покарання, захищаючи їх від можливих зловживань. Можна

навіть сказати, що саме роль адвоката є вирішальною в цьому питанні. Бо він не лише може проконсультувати особи, оцінити шанси особи на умовно-дострокове звільнення відповідно до вимог Закону та чи відповідає така особи вимогам служби в ЗСУ відповідно до віку, стану здоров'я та інших підстав.

Саме на захисника покладається відповідальність у зборі й підготовці доказів, таких як документи, що підтверджують виправлення, характеристики, висновок про проходження ВЛК, результати психологічного підбору, а заяви та мотиваційні листи, які слугуватимуть документальним доказом бажання проходити службу в лавах ЗСУ. Так само, на захисника покладається в такому разі і обов'язок у підготовці клопотань з дотриманням усіх процесуальних вимог, обґрунтовуючи, чому засуджений довів своє виправлення і заслуговує на УДЗ для проходження служби і захисту Батьківщини. Саме адвокат буде тією особою, яка матиме право представляти інтереси засудженого під час судових засідань, подавати документи, аргументувати позицію, спростовувати заперечення прокурора, забезпечувати таким чином максимальний юридичний захист. Саме адвокат має право слідкувати за дотриманням законності на всіх етапах, оскаржувати неправомірні рішення, якщо такі виникають, щоб захистити інтереси клієнта. Бо сама процедура УДЗ є доволі складною процедурою, і відповідно саме від професійної правничої допомоги залежатимуть шанси засудженого на звільнення та подальшу мобілізацію.

Ще одним відносно новим викликом і обов'язком, який покладає на адвоката воєнний стан, є захист військовослужбовців, а саме: нагляд за законністю відбування арешту на гауптвахті та службовими обмеженнями для військових, гарантуючи, що умови тримання відповідають закону, незважаючи на воєнний стан; відповідність умов тримання; забезпечення права на захист, спілкування, побачення, можливість доступу до медичної допомоги в разі необхідності; відповідність дій командирів і суддів Кримінальному кодексу України та іншим законодавчим актам, що забезпечує законність накладення покарання.

Особливості має й забезпечення прав людини під час розгляду справи з урахуванням статусу особи та умов воєнного

часу. Бо певну специфіку матиме таке представництво інтересів під час судових засідань, що можуть стосуватися мобілізації, зміни покарання або ж скасування неправомірних рішень, враховуючи воєнний стан.

Серед ключових аспектів тут є специфіка окремих справ, таких як: мобілізація, де мають бути забезпечені можливість оскарження рішень ВЛК, неправомірних дій під час мобілізації з боку ТЦК та інше. Особливу увагу можна приділити справам про ухиляння від мобілізації відповідно до статті 336 Кримінального кодексу України. Тобто саме адвокат має можливість допомогти в оскарженні вироків або зміні запобіжних заходів. Тим більше, що постійні зміни в законодавстві потребують кваліфікованих знань та вмінь, постійного моніторингу за самими змінами.

Так само на захисника покладається й обов'язок з допомоги в доступі ув'язненого до правосуддя, адже цей доступ з урахуванням обставин та особливостей воєнного стану ускладнений. Але в будь-якому разі право на захист має бути гарантоване, незважаючи на обмеження воєнного стану.

Звичайно, на адвоката як на захисника покладається контроль за дотриманням законодавства, у тому числі відслідковування того, щоб будь-які зміни у законодавстві, пов'язані з воєнним станом, не призводили до порушення конституційних прав засуджених, зважаючи на принципи справедливості та законності.

Хоча воєнний стан створює реальні перешкоди, право на захист ув'язнених та засуджених осіб має залишатися невід'ємним. І саме адвокат може тут бути ключовим гарантом прав людини, у тому числі й у кримінально-виконавчій системі, забезпечуючи законність рішень і захист прав осіб, незважаючи на статус засуджених.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.12.2025).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 01.12.2025).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.12.2025).

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.12.2025).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.12.2025).

Колодчина А. Л.,

*прокурор Офісу Генерального прокурора України,
кандидат юридичних наук*

ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Тези, подані нижче, узагальнюють основні положення дослідження галузевих принципів кримінально-виконавчого права України в умовах реформування кримінально-виконавчої системи та її трансформації в пенітенціарну систему. Звичайно, ефективна реалізація цих принципів можлива лише через реформування законодавства, забезпечення належних умов тримання засуджених і ув'язнених у місцях несвободи ДКВС України.

Отже, ми поділяємо позицію вітчизняних учених, які вважають, що органи і установи, які виконують покарання, повинні відповідати певним вимогам, що виключали б можливість формального використання наданих законом прав і настання небажаних публічних наслідків. Серед вимог правозастосовчої діяльності вчені зазвичай називають принципи права [1, с. 153–154].

Особливого значення ці принципи набувають під час виконання / відбування кримінальних покарань, оскільки визначають гуманістичний характер державної політики у сфері виконання покарань і пробації, забезпечують належний правовий статус засуджених, впливають на якість ресоціалізації та формують основу правозастосовної практики.

Враховуючи це, варто підтримати позицію Д. О. Пилипенка про те, що на цей час у теорії кримінально-виконавчого права